

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЛЕКСИКИ З ПРОСТОРОВИМ ЗНАЧЕННЯМ У ДАВНЬОАНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Шимянова Марія Вячеславівна,

магістр філології,

аспірант кафедри англійської філології

та лінгводидактики

Запорізького національного університету

shymianova@znu.edu.ua

orcid.org/0000-0003-0685-6486

Мета. Статтю присвячено дослідженню етимологічних, структурних та семантичних особливостей просторової лексики у давньоанглійській мові.

Методи. Лексичні одиниці проаналізовано за допомогою комплексу методів та методик: методу *суцільної вибірки й описового методу* – для інвентаризації та інтерпретації мовних одиниць; методу *аналізу словникових дефініцій, етимологічного, структурного й контекстологічного* аналізу для розкриття динаміки структурно-семантичних властивостей досліджуваних одиниць.

Результати. Результати дослідження підтвердили, що просторова лексика є важливим засобом вербалізації знань і вражень мовців про навколишнє середовище у давньоанглійській мові. Поняття простору комунікативно значуще для представників англосаксонської культури. Про це свідчать структурно-семантичні особливості лексики з просторовим значенням (багатозначність, розвинена полісемія, синкретизм). Лексика з локативно-дирекціональним значенням є ефективним способом засвоєння та вербалізації поняття простору. Вона визначає і спрямовує комунікативну поведінку мовців та уживається практично у всіх сферах життєдіяльності.

Висновки. Важливу роль у формуванні англосаксонської картини світу відіграють просторові зв'язки. Просторова лексика є універсальною, що робить її сприйнятливою до взаємодії з різними культурними кодами. Шляхом семантичного аналізу доведено, що лексика з просторовим значенням пронизує повсякденне життя, проявляється не тільки в мовленні, а й у мисленні та вчинках. Зокрема, представлена в таких сферах: навколишнє середовище, здоров'я, зайнятість, робота, взаємодія, вплив, емоції. Різні аспекти буття репрезентовано у термінах простору за допомогою одиниць з локативним та дирекціональним значенням. Переважна частина давньоанглійської просторової лексики представлена споконвічними лексемами, що засвідчує її культурну значущість та історичну стійкість. Результати дослідження засвідчили активність просторових одиниць у процесах словотворчої та семантичної деривації. Це підтверджує базовий характер концептуальної сфери «простір», яка задіяна в якості цільового когнітивного домена у процесах пізнання світу, себе та інших носіями англосаксонської культури.

Ключові слова: давньоанглійська мова, просторова лексика, локативно-дирекціональне значення слова, концептуалізація, структурно-семантичні особливості лексики.

WITH SPATIAL MEANING IN THE OLD ENGLISH LANGUAGE

Shymianova Mariia Viacheslavivna,
*Master of Philological Sciences,
Graduate Student of the Department of English Philology
and Linguodidactics
Zaporizhzhia National University
shymianova@znu.edu.ua
orcid.org/0000-0003-0685-6486*

Purpose. The article is devoted to the analysis of etymological, structural and semantic features of spatial vocabulary in Old English.

Methods. Lexical units are analyzed using a set of methods and techniques: continuous sampling method and descriptive method – for inventory and interpretation of language units; method of analysis of dictionary definitions, etymological, structural and contextual analysis to reveal the dynamics of structural and semantic properties of the studied units.

Results. The results of the study confirmed that spatial vocabulary is an important means of verbalizing the knowledge and impressions of speakers about the environment in Old English. The concept of space is communicatively significant for representatives of Anglo-Saxon culture. This is evidenced by the structural and semantic features of vocabulary with spatial meaning (ambiguity, advanced polysemy, syncretism). Vocabulary with locative-directional meaning is an effective way of learning and verbalizing the concept of space. It determines and directs the communicative behavior of speakers. It is used in almost all spheres of life.

Conclusions. Spatial connections play an important role in the formation of the Anglo-Saxon picture of the world. Spatial vocabulary is universal, which makes it susceptible to interact with various cultural codes. By semantic analysis, it was proved that the vocabulary with spatial meaning permeates everyday life, manifests itself not only in the speech, but also in thinking and actions. In particular, presented in such areas: environment, health, employment, work, interaction, influence, emotion. Different aspects of being are represented in terms of space with the help of units with a local and directing meaning. Most of the Old English spatial vocabulary is represented by ancient lexical items, confirming its cultural significance and historical stability. The results of the study showed the activity of spatial units in the processes of word-formation and semantic derivation. This confirms the basic nature of the conceptual sphere of “space”, which is involved as a target cognitive domain in the processes of cognition of the world by the bearers of Anglo-Saxon culture.

Key words: old English language, spatial vocabulary, locative-directional meaning of the word, conceptualization, structural-semantic features of vocabulary.

Вступ

Антропоцентричне спрямування сучасного мовознавства, зростання інтересу науковців до проблем мови, мислення, культури, картин світу стимулювало вивчення просторової лексики та ролі орієнтаційної метафори. Ефективним виявився міждисциплінарний підхід у дослідженнях різних розрядів просторової лексики (Egan, 2017; Evans, 2018; Gozli, 2018; Kövecses, 2006: 130, 132; Lakoff, Johnson, 2008: 35-46; Li Heng, 2018). Багаточисленні наукові розвідки підтвердили важливість просторової лексики для концептуалізації різних сфер пізнання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Лексика з просторовим значенням неодноразово привертала увагу мовознавців. Систематизація даних індоєвропейських мов (англійської (Ковбаско, 2021; Козлова, Полежаєв, Салій, 2020: 109–116; Jódar-Sánchez, 2015: 155–163), німецької (Holtschneider, 2020; Christian, 2020: 228–248), української (Лутава, 2019; Бачишина, 2013: 19–21; Яковенко, 2016), російської (Спаская, 2012; Малькова, 2018: 119–132; Гаршина, 2013: 67–69) та мов інших сімей (фіно-угорської (Teeri-Niknammoghadam, 2019: 91–120; Гребнева, 2019: 559–567), сино-тибетської (Gu Yan, Mol, Hoetjes, Swerts, 2017: 1048–1063) засвідчила приналежність

цього розряду лексики до мовних універсалій, історичну стійкість просторових позначень, різноманітність одиниць з локативним і дирекціональним значеннями (окремі лексеми, морфеми, прислівниково-відмінникові вирази), їхню дериваційну продуктивність.

Репрезентація просторових відношень засобами сучасної англійської мови (див. праці, зазначені вище) досліджена всебічно, хоча і невичерпно. Вивчено семантичні та функційно-синтаксичні характеристики окремих одиниць у текстах давньоанглійського епосу (Мухин, 2018), відображення простору у лексико-граматичних моделях давньоанглійської мови (Фомичева, 2015). Здійснено аналіз процесів лексикалізації та граматикалізації у давньоанглійській мові на матеріалі локативної та темпоральної лексики (Ковбаско, 2020). Проте формування цих розрядів одиниць на архаїчних етапах потребує більшої уваги.

Метою статті є дослідження етимологічних, структурних та семантичних особливостей просторової лексики у давньоанглійській мові.

Матеріал дослідження (110 лексичних одиниць) виокремлено зі словника давньоанглійської мови (Bosworth, 2014) та художніх текстів. Лексичні одиниці проаналізовано за допомогою комплексу **методів та методик**: методу *суцільної вибірки* й *описового методу* – для інвентаризації та інтерпретації мовних одиниць; методу *аналізу словникових дефініцій, етимологічного, структурного й контекстологічного* аналізу просторової лексики для розкриття її структурно-семантичних властивостей.

1. Етимологія одиниць з просторовим значенням

За етимологічним критерієм давньоанглійські одиниці з просторовими значеннями можна об'єднати у дві групи. Словниковий склад давньоанглійської мови є переважно германським, але «значна частина лексики вийшла з ужитку у період нормандського завоювання» (Vaugh, 2002: 49), що підтверджують результати дослідження.

Перша група найчисленніша (54%) і представлена лексемами споконвічного походження, які мають спільне індоєвропейське коріння. Архаїчні основи розвинули відповідники у різних мовах індоєвропейської сім'ї: іє. **an* > пгерм. **ana* > да. *on*, гот. *ana*, нім. *an*, дан. *aan*, грецьк. *ana*, лат. *an*, дцсл. *na*; іє. **uper* “over” > да. *ofer* “over”, дс. *obar*, дфризськ. *over*, дск. *yfir*, гот. *ufar*, нім. *über* тощо. До цієї групи відносяться, наприклад, такі давньоанглійські лексеми: *âbûtan*, *æfterwearde*, *be-gán*, *beforan*, *betweox*, *bufan*, *of*, *on*, *over*, *midd*, *under*, *ymbûtan*.

Друга група менш численна (44%) і представлена лексемами германського походження (пгерм. **hind* > да. *behindan*; пгерм. **niþar* > да. *beneoðan*). Зазначимо, що германська лексика активно розвинулася в інших мовах. Наприклад, пгерм. **med-ja* > да. *middia*, гр. *mésos*, лат. *medius*, вірм. *mej*.

Спільне індоєвропейське походження частково пояснює спільні тенденції подальшого історичного розвитку лексичних одиниць із просторовим значенням, хоча спостерігаються деякі відмінності. Напрямки розвитку архаїчних етимонів з просторовими значеннями можна узагальнити таким чином.

В одних мовах рефлексі архаїчних етимонів зберегли етимологічні значення, але в інших – вони зазнали різних змін. В якості прикладу можна навести етимологічне гніздо з вершиною іє. **uidh* “up, out, up away, on high”. Рефлексі цього кореня зберегли просторове значення у германських мовах (да. *urpe* “up, above, on high”, гот. *iur* “up, upward”) і санскриті (санскр. *ut* “up, out”). У латині ж просторова сема у структурі значення рефлексів зазнала модифікації у напрямку темпоральності, тривалості, процесуальності (*a mani ad noctem usque in foro dego diem* “I spend the whole day, **from** morning **to** evening, at the forum” (цит. за: Latin Dictionary)). Розбіжності у подальшому розвитку етимонів у споріднених мовах засвідчують потужність динаміки у процесах розвитку просторової лексики.

Друга тенденція пов'язана з консервативністю мови та потужним впливом культурної

традиції. Архаїчні основи з просторовим значенням збереглися у складі топонімів у різних мовах індоєвропейської сім'ї. Наприклад, іє. *me-(dh)-* «середина» збережено у таких власних назвах: а. *Middlewich* < *Mildestuich* (1086) “Middlemost salt-works” < да. *midlest* + *wīc*, а. *Middleham* < *Medelai* (1086) “middle homestead or enclosure” < да. *middel* + *hām* (цит. за: Mills, 2011).

2. Структура та утворення просторової лексики

У давньоанглійській мові лексика з просторовим значенням представлена одиницями, які співвідносяться з різними лексико-граматичними класами. Серед лексичних одиниць можна виокремити прості (*neáh* “near”, *ofer* “over”, *ut* “out”), похідні (*beforan* “before”, *betwēonan* “between”) та композити (*norþweardes* “northwards”, *onweg-gewite* “drive forth”).

Похідні одиниці утворено за допомогою афіксів: *beforan* “before”, *betwēonan* “between”, *á-fýsan* “drive forth”, *incofa* “inner chamber”. У ході дослідження виокремлено три префікса з дирекціональним (*be-*, *to-*, *á-*) та чотири з локативним (*ge-*, *on-*, *ymb-*, *wið-*) значенням. Префікси у складі різних лексичних одиниць вказують на напрямок. Наприклад, префікс *á-* у складі дієслова *á-fýsan* “drive forth” уживається у значенні “away”, префікс *be-* означає “about” і задає орієнтаційний напрямок дієслову *be-gán* “surround”, префікс *in-* вказує на місце розташування – *incofa* “inner chamber”.

Група лексики з просторовим значенням, що утворилася шляхом афіксації, виявилася найпродуктивнішою, що пов'язано з особливостями словотвору у давньоанглійській мові. Історики мови (Vaugh, 2002) визнають, що префіксальний спосіб словотвору характерний для давньоанглійського періоду історії мови.

Композити утворюються шляхом поєднання: іменникової та прикметникової основ (*norþ* (adj.) + *weard* (n.) → *norþweardes* “northwards”; *niper* + *weard* → *niperweardes* “downwards”), іменникової та прислівникової основ (*onweg* “away, off” (adv.) + *gewite* “departure” (n.) → *onweg-gewite* “drive forth”), прислівникової та прислівникової основ (*þær* “there” (adv.) + *bufan* “above” (adv.) → *þær-bufan* “besides, over and above that”).

Специфіка утворення просторової лексики в давньоанглійській мові визначається тим, що окремі одиниці набували генералізації значення. Наприклад, лексема з дирекціональним значенням ‘у напрямку до низу’ да. *ofdune* “downwards” походить від *of dune* “off from (the) hill”. Хоча одиниця із значенням “hill” має рефлексу у різних германських мовах (нім. *hull* “hill”, днорв. *hallr* “stone”, гот. *hallus* “rock”), дирекціональне значення властиве англійській мові.

3. Семантика просторової лексики

Серед проаналізованих лексичних одиниць з просторовим значенням 72% становлять такі, що безпосередньо вказують на місце розташування певного предмета у просторі, тобто мають локативне значення. Ця група представлена прийменниками (*âbûtan* “around”, *beforan* “in front of, before”, *ofer* “over, across”), прикметниками (*nêah* “next to”, *hinder* “under, down”, *midd* “at the middle”) та прислівниками (*uppe* “above”, *ute* “outside of”). Решта (35 %) - це лексика, що має дирекціональне значення, до якої належать прийменники (*tó-geagn* “towards”, *þurh* “through”, *geondan* “beyond”), прислівники (*suþan* “from the south”), дієслова (*ætswimman* “swim out”), іменники (*ymbhwyrft* “surrounded space”, *wundorworuld* “a dwelling place”).

За семантичною структурою слова з просторовим значенням є полісемантами, які розвинули від двох до десяти значень. Найбільшу кількість лексико-семантичних варіантів (від 6 до 10 ЛСВ) виявлено у семантичній структурі таких одиниць: *æt* “near, by, in, on, upon, with, before, next to, into, toward”, *bufan* “over, above, on, upon, overhead, at a point higher than”. Меншу продуктивність семантичної деривації (3-5 ЛСВ) виявили прийменники *âbûtan* “on, around, on the outside, round about”, *æfter* “after, along, behind, through”, *ymbe* “around, at, upon,

near, along”. Найменша кількість лексико-семантичних варіантів виявлена (1-2 ЛСВ) у структурі значень прийменників *wiðutan* “outside of”, *wiðufan* “above”, *binnan* “in, into”.

Одним із чинників розвитку багатозначності просторової лексики у давньоанглійській мові є функційний зсув («зрушення у застосуванні слова» (Healey, 2016: 79)), спричинений розширенням уживання одиниць, урізноманітненням контекстів. Наприклад, прийменник *be* уживається на позначення таких просторових відношень:

1) «знаходження біля чогось» – *by* (“*wunode be lordane*” “he dwelt **by** Jordan”) (цит. за: Bosworth, 2014);

1) «розташування на чомусь» – *on* (“*be grunde wod*” “went **on** the ground”) (цит. за: Bosworth, 2014);

2) «розташування одного предмета над іншим» – *upon* (“*be ðam strande*” “**upon** the strand or shore”) (цит. за: Bosworth, 2014);

3) «розташування за межами чого-небудь» – *out of* (“ *Ic ðe læde be ðam wege*” “I should lead thee **out of** the way”) (цит. за: Bosworth, 2014);

4) «від однієї частини до іншої» – *along* (“ *Ic be grunde graefe*” “I dig **along** the ground”) (цит. за: Bosworth, 2014).

У давньоанглійській мові лексичні одиниці виражають різні типи просторової спрямованості. Серед лексики з просторовим значенням представлені такі види бінарних опозицій: «верх – низ» (*uppe* “up, upward” – *ofdune* “downwards”); «зад – перед» (*bæc* “back” – *fore* “in front of”); ‘всередині – назовні’ (*inne* “inside” – *ut* “out”); «центр – периферія» (*middel* “equally distant from extremes or limits” – *toward* “in the direction of”).

У давньоанглійській мові лексичне значення прийменників характеризується розвиненою полісемією. Прийменник *after*, залежно від контексту, може реалізувати як темпоральне (*after þrim monþum* “after three months” (Roop, 2002: 65), так і локативне (*Ðá eóde ðæt wif after him* “Then the wife went **after** him” (Bosworth, 2014: 1053) значення.

Окрему групу лексичних одиниць з просторовим значенням становлять прислівники на позначення сторін світу. За допомогою суфікса *an-* утворюються прислівники з аблативним значенням: *sup* “southwards” → *supan* “from the south”; так само *east* → *eastan*, *norþ* → *norþan*, *west* → *westan*. Відповідно до того, який напрямок позначає лексична одиниця, може змінюватися форма слова (за допомогою суфікса *an-*). Наприклад, прислівник *feorr* зберігає початкову форму, коли передає значення руху до центру: *Seó sunne gæþ eall swá feorr adúne on nihtlicre tíde under ðære eorþan swá heó on dæg bufan up astihþ* “The sun goes quite as **far** down under the earth in the night time as it rises above it in the day” (цит. за: Bosworth, 2014: 193). Коли йдеться про рух від одного місця до іншого, форма слова змінюється на *feorran* (*Ðær wæron manega wif feorran* “There were women watching from **afar**” (Wessex Gospels. Luke: 27:55).

Дослідники стверджують, що найбільш актуальною схемою просторових репрезентацій у давньоанглійській мові є *up / down schema*, адже знаходячись на землі, людина постійно перебуває під дією гравітаційних сил, саме цей досвід, руху вгору і вниз, є важливим і базовим (Swan, 2010: 56). Як слушно зазначає Ю. Степанов (Степанов, 2004: 247), етнос, англосаксонський зокрема, є явищем історії, тому час і простір сприймаються як щось таке, що «початок», «під розвитку» (*up*) та «занепад» (*down*).

Однак за результатами нашого дослідження частка лексики із значенням вертикальної орієнтації ‘up - down’ невелика і становить 4%, і 7%, відповідно. Найбільш актуальними просторовими орієнтирами виявилися ‘in – into’ (12% від загальної кількості досліджуваних одиниць) та ‘beyond – back’ (10%). Таку розбіжність можна пояснити актуальністю опозиції ЦЕНТР (IN / INTO) / ПЕРИФЕРІЯ (BEYOND / BACK), адже «у просторовому аспекті все традиційно

обертається на фоні відмінних світоглядних систем у внутрішньому протистоянні між метрополією (імперією) і провінцією, містом та селом» (Ісапчук, 2016), що зумовлено особливостями розвитку суспільства.

Лексика з просторовим значенням є динамічним розрядом. Слова можуть виходити з ужитку (*birihite* “close by”, *gehende* “near”, *onurpan* “on”), або продовжувати функціонувати у мові в зміненому вигляді (*æfterwearde* (OE) → *afterwards* (ME)). Найбільш динамічним є змістовий аспект слова, його лексичне значення. Одиниці з просторовою семантикою увійшли до морфологічної структури різноманітних позначень: повернення назад – *æfterwearde* “in the rear”; стан – *upheah* “lofty, noble”; рух – *ætfleon* “flee away, escape by flight”, *ætswimman* “escape by swimming, swim out”.

Проаналізовані лексичні одиниці корелюють з такими сферами життя: довкілля (*ymbhwyrft* “surrounded space”, *wundorworuld* “a dwelling place”); здоров’я (*nirewett* “pain in the chest”, *nearu* “tightness in the chest”, *nearones* “narrowness → pain, bodily discomfort”); *ophrīnan* “to touch, come in contact”).

Одиниці з локативною семантикою набувають динамічних значень і співвідносяться з позначеннями змін (*āstandan* “to stand (of position) → to remain, not to be destroyed”), повсякденних дій, праці (*stede* “place, position → sphere of action, function”).

Одиниці з дирекціональною семантикою уживаються на позначення взаємодії, впливу (*oncierran* “to move and change direction → to mislead, seduce, lead astray”), емоційного чи соціального впливу (*inweard* “to go in, enter → heartfelt, close to one’s heart, sincere”, *(ge)bīegan* “to bow, bend down → to humble, abase”).

Висновки

Отже, лексика з локативно-дирекціональним значенням є вельми актуальною для вербалізації англосаксонської картини світу. Окрім вербальної маніфестації просторових відношень, позначення місця та напряму виявилися ефективними у процесах лексичної репрезентації інших концептів, зокрема соціальних змін та взаємодії.

Перспективу подальших досліджень становить вивчення просторової лексики давньоанглійської мови в когнітивно-прагматичному аспекті.

Література:

1. Бачишина О. Лексика на позначення простору в романі В. Шевчука «Дім на горі». *Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]*. Серія “Філологічна”. 2013. Вип. 34. С. 19–21.
2. Гаршина Е. Лексика с пространственно-временной семантикой в романе И. А. Бунина «Жизнь Арсеньева». *Филологические науки. Вопросы теории и практики*. 2013. № 12. Ч. 1. С. 67–69.
3. Гребнева А. Пространственная лексика и ее роль в формировании мордовской топонимической системы. *Ежегодник финно-угорских исследований*. 2019. Т. 13. № 4. С. 559–567.
4. Ісапчук Ю. Опозиція центру й периферії, або провінція versus метрополія в сучасному літературознавстві. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія «Філологічні науки. Літературознавство»*. 2016. № 8. С. 54–61.
5. Ковбаско Ю. Функціональна транспозиція в англійській мові IX–XXI століть: автореф. дис. ... д-р. філол. наук : 10.02.04. Запоріжжя, 2021. 43 с.
6. Ковбаско Ю. Origins of functional transposition within the category of time and space prepositions: lexicalization and grammaticalization. *Записки з романо-германської філології*. 2020. № 1. С. 335–350.
7. Козлова Т., Полежаєв Ю., Салій О. Зовнішні та внутрішні стимули розвитку фразеології англійської мови в Австралії. *Вісник Запорізького національного університету: Збірник наукових праць. Філологічні науки*. 2020. Т. 1. № 1. С. 109–116.
8. Кузьменко Н. Холо-меронімічні структури в системі просторової лексики сучасної англійської мови. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*. 2015. № 81. С. 40–48.

9. Левицкий В. Этимологический словарь германских языков, том I. Винница: Нова Книга. 2010. 616 с.
10. Лутава С. Лексико-семантичне поле локусів сучасної української літературної мови : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Вінниця, 2019. 449 с.
11. Малькова Я. Пространственные образы в обозначениях чувства отвращения, неприятия (на материале лексики русских народных говоров). *Научный диалог*. 2018. № 12. С. 119–132.
12. Мухин С. Семантика и валентность предлога ofer в древнеанглийском эпосе «Беовульф». URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/semantika-i-valentnost-predloga-ofer-v-drevneangliyskom-epose-beovulf> (дата звернення 23.08.2021).
13. Спаская К. Пространственная лексика в поэтическом тексте: лексика со значением родины в поэзии И. Северянина. 2012. URL: <https://elar.urfu.ru/bitstream/10995/21875/1/newappr-2012-08.pdf> (дата звернення: 05.09.2021).
14. Степанов Ю. Константы: словарь русской культуры. Москва : Академический Проект, 2004. 992 с.
15. Тхор Н. Просторові категорії в англійській мові. Записки з романо-германської філології. 2020. № 2. С. 120–126.
16. Фомичева К. Выражение пространства древнеанглийскими предложениями (на основе поэмы «Беовульф»). URL: www.gramota.net/materials/2/2015/4-1/59.html (дата звернення: 20.08.2021).
17. Яковенко Л. Категорія простору в контексті української фразеології. 2016. URL: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKewjIv_eDqe_yAhXtYsKHRawB2wQFnoECA8QAQ&url=http%3A%2F%2Fslovzbir.onu.edu.ua%2Farticle%2Fview%2F132172%2F128581&usq=AOvVaw2MIdHhZdpgTzjh0QAiwsu9 (дата звернення: 05.09.2021).
18. Baugh, A. *History of the English Language*, 5th edn. London : Routledge, 2002. P. 49.
19. Bosworth J. *An Anglo-Saxon Dictionary*. Prague: Faculty of Arts, Charles University, 2014. URL: <https://bosworthtoller.com/25094> (дата звернення: 17.07.2021).
20. Christian M. Air, Ether, Atmosphere: Space in Rilkeâs Duineser Elegien. *Oxford German Studies*. 2020. Vol. 49. № 3. P. 228–248.
21. Egan T. Cross-linguistic Correspondences: From lexis to genre. Locative at seen through its Swedish and Norwegian equivalents. Amsterdam : John Benjamins Publishing Company, 2017. P. 121–149.
22. Evans V. *Cognitive Linguistics: An Introduction. Universals and variation in language, thought and experience*. London : Routledge, 2018. 856 p.
23. Genesis A, B. URL: [Genesis A, B \(sacred-texts.com\)](http://sacred-texts.com) (дата звернення: 13.08.2021).
24. Gozli D., Lockwood P., Chasteen A., Pratt J. Spatial metaphors in thinking about other people. *Visual Cognition*. 2018. URL: <https://doi.org/10.1080/13506285.2018.1445153> (дата звернення: 05.09.2021).
25. Gu Yan, Mol L., Hoetjes M., Swerts M. Conceptual and lexical effects on gestures: the case of vertical spatial metaphors for time in Chinese. *Language, Cognition and Neuroscience*. 2017. Vol. 32. № 8. P. 1048–1063.
26. Hall J. R. *A Concise Anglo-Saxon Dictionary*. London: Cambridge University Press, 1960. 790 p.
27. Healey A. Straining Words and Striving Voices: Polysemy and Ambiguity and the Importance of Context in the Disclosure of Meaning. *Inside Old English. Essays in Honour of Bruce Mitchell*. Edited by J. Walmsley. Hoboken: Wiley-Blackwell, 2016. P. 79.
28. Holman A. J. *The Holy Bible*. Ohio County: A. J. Holman Company, 1942. 1271 p.
29. Holtschneider H. Space and spatiality in modern German-Jewish history. *Journal of Modern Jewish Studies*. 2020. URL: [10.1080/14725886.2020.1730586](https://doi.org/10.1080/14725886.2020.1730586) (дата звернення: 05.09.2021).
30. Jódar-Sánchez J. The Spatial Language of Time. Metaphor, Metonymy and Frames of Reference. *Metaphor and the Social World*. 2015. Vol. 5. № 1. P. 155–163.
31. Kövecses Z. (2006). *Language, Mind, and Culture: A Practical Introduction*. Oxford : Oxford University Press. 416 p.
32. Lakoff G., Johnson M. *Metaphors We Live by*. New York : University of Chicago Press, 2008. 256 p.
33. Latin Dictionary. URL: <https://www.online-latin-dictionary.com/> (дата звернення: 20.08.2021).
34. Li Heng, Cao Yu. Time will tell: Temporal landmarks influence metaphorical associations between space and time. *Cognitive Linguistics*. 2018. URL: [10.1515/cog-2017-0043](https://doi.org/10.1515/cog-2017-0043) (дата звернення: 20.08.2021).
35. Mills A. *A Dictionary of British Place Names*. URL: [10.1093/acref/9780199609086.001.0001](https://doi.org/10.1093/acref/9780199609086.001.0001) (дата звернення: 19.01.2022).
36. Roop E. Ruth, Jonah, Esther. Pennsylvania: Herald Press, 2002. 303 p.

37. Swan T. Spatial Metaphors in the History of English and Norwegian. Helsinki : Modern Language Society, 2010. P. 55–67.
38. Teeri-Niknammoghadam K. The use of Motion-Implied front Grams in Spatial Metaphors of Importance in Finnish. *Cognitive Semantics*. 2019. Vol. 5. P. 91–120.
39. The Anglo-Saxon Chronicle, 1994. URL: http://www.documentacatholicaomnia.eu/03d/0001-1154,_Auctor_Incertus,_Anglo_Saxon_Chronicle,_EN.pdf (дата звернення: 13.08.2021).
40. The Exeter Book. Riddle 21. URL: <https://theriddleages.bham.ac.uk/riddles/post/exeter-riddle-21/> (дата звернення: 13.08.2021).
41. Wessex Gospels. Luke. URL: <http://textusreceptusbibles.com/Wessex/42/19> (дата звернення: 13.08.2021).
42. Wessex Gospels. Matthew. URL: <http://textusreceptusbibles.com/Wessex/40/27> (дата звернення: 13.08.2021).

References:

1. Bachyshyna O. (2013). *Leksyka na poznachennia prostoru v romani V. Shevchuka «Dim na hori»*. [Vocabulary to denote space in V. Shevchuk's novel "House on the Mountain"]. Ostrog: Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Seriya "Filolohichna". Vol. 34. P. 19-21 [in Ukrainian].
2. Harshyna E. (2013). *Leksyka s prostranstvenno-vremennoi semantikoï v romane Y. A. Bunina «Zhyzn Arseneva»*. [Vocabulary with spatio-temporal semantics in the novel by I. A. Bunin "The Life of Arseniev"]. Tambov: Filolohicheskyye nauky. Voprosi teoryi y praktyky. № 12. Ch. 1. P. 67-69 [in Russian].
3. Hrebneva A. (2019). *Prostranstvennaia leksyka i ee rol v formirovaniy mordovskoi toponymicheskoi systemi*. [Spatial vocabulary and its role in the formation of the Mordovian toponymic system]. Saransk: Ezhehodnyk fyjno-uhorskykh yssledovanyi. Vol. 13. № 4. P. 559-567 [in Russian].
4. Isapchuk Yu. (2016). *Opozyciya centru j periferii, abo provinciia vercyt metropoliya v suchasnomu literaturoznavstvi*. [Opposition center and periphery, or province versus metropolis in modern literary criticism]. Naukovij visnik Shidnoevropejs'kogo nacional'nogo universitetu imeni Lesi Ukraïнки. Seriya "Filolohichni nauki. Literaturoznavstvo". № 8. S. 54-61 [in Ukrainian].
5. Kovbasko Yu. (2021). *Funkcional'na transpozyciya v anglijs'kij movi IX-XXI stolit.* [Functional transposition in English of IX-XXI centuries]: avtoref. dis. ... d-r. filol. nauk : 10.02.04. Zaporizhzhya. 43 p. [in Ukrainian].
6. Kovbasko Yu. (2020). Origins of functional transposition within the category of time and space prepositions: lexicalization and grammaticalization. *Zapiski z romano-germans'koï filologii*. № 1. P. 335-350 [in English].
7. Kozlova T., Poliezhaiev Yu., Saliï O. (2020). *Zovnishni ta vnutrishni stymuly rozvytku frazeolohii anhliiskoi movy v Avstralii*. [External and internal factors for the development of English phraseology in Australia]. Zaporizhzhia: Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu: Zbirnyk naukovykh prats. Filolohichni nauky. Vol. 1. № 1. P. 109-116 [in Ukrainian].
8. Kuz'menko N. (2015). *Holo-meronimichni strukturi v sistemi prostorovoï leksiki suchasnoï anglijs'koï movi*. [Holo-meronymic structures in the system of spatial vocabulary of modern English]. Visnik HNU imeni V. N. Karazina. Seriya: Inozemna filologiya. Metodika vkladannya inozemnih mov. № 81. P. 40-48 [in Ukrainian].
9. Levickij V. (2010). *Etimologicheskij slovar' germanskih yazykov, tom I*. Vinnica: Nova Knyga. 616 p. [in Russian].
10. Lutava S. (2019). *Leksyko-semantychne pole lokusiv suchasnoï ukrainskoï literaturnoi movy*. [Lexical and semantic locus field of modern Ukrainian literary language]. Vinnytsia : dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.01. 449 p. [in Ukrainian].
11. Malkova Y. (2018). *Prostranstvennie obrazi v oboznacheniakh chuvstva otrashchennyia, nepriyatiia (na materyale leksyky russkykh narodnykh hovorov)*. [Spatial images in designating feelings of disgust, rejection (based on the vocabulary of Russian folk dialects)]. Yekaterinburg: Nauchnii dyaloh. № 12. P. 119-132 [in Russian].
12. Muhin S. *Semantika i valentnost' predloga ofer v drevneanglijskom epose "Beovulf"*. [Semantics and valency of the preposition ofer in the Old English epic Beowulf]. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/semantika-i-valentnost-predloga-ofer-v-drevneanglijskom-epose-beovulf> (date access: 05.09.2021) [in Russian].
13. Spasskaia K. (2012). *Prostranstvennaia leksyka v poetycheskom tekste: leksyka so znachenym rodyni v poezyy Y. Severianyna*. [Spatial vocabulary in a poetic text: vocabulary with the meaning of the motherland in

- the poetry of I. Severyanin]. URL: <https://elar.urfu.ru/bitstream/10995/21875/1/newappr-2012-08.pdf> (date access: 05.09.2021) [in Russian].
14. Stepanov Y. (2004). *Konstanty: slovnyk rosiiskoi kultury*. [Constants: vocabulary of Russian culture]. Moscow: Akademichnyi Proiekt. 992 p. [in Russian].
 15. Thor N. (2020). *Prostorovi kategorii v anglijs'kij movi*. [Spatial categories in English]. *Zapiski z romanogermans'koi filologii*. № 2. S. 120-126 [in Ukrainian].
 16. Fomicheva K. *Vyrazhenie prostranstva drevneanglijskimi predlogami (na osnove poemy "Beovulf")*. [Expression of space by Old English prepositions (based on the poem "Beowulf")]. URL: www.gramota.net/materials/2/2015/4-1/59.html (date access: 05.09.2021) [in Russian].
 17. Iakovenko L. (2016). *Katehoriia prostoru v konteksti ukrainskoi frazeolohii*. [Category of space in the context of Ukrainian phraseology]. URL: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjIv_eDqe_yAhXtYsKHRawB2wQFnoECA8QAQ&url=http%3A%2F%2Fslvzbir.onu.edu.ua%2Farticle%2Fview%2F132172%2F128581&usq=AOvVaw2MidHhZdpgTzjh0QAIwsu9 (date access: 05.09.2021) [in Ukrainian].
 18. Baugh A. (2002). *History of the English Language*, 5th edn. London: Routledge. P. 49. [in English].
 19. Bosworth J. (2014). *An Anglo-Saxon Dictionary*. Prague: Faculty of Arts, Charles University. URL: <https://bosworthtoller.com/25094> (date access: 17.07.2021) [in English].
 20. Christian M. (2020). Air, Ether, Atmosphere: Space in Rilke's Duineser Elegien. *Oxford German Studies*. Vol. 49. № 3. P. 228-248 [in English].
 21. Egan T. (2017). Cross-linguistic Correspondences: From lexis to genre. Locative at seen through its Swedish and Norwegian equivalents. Amsterdam : John Benjamins Publishing Company. P. 121-149 [in English].
 22. Evans V. (2018). *Cognitive Linguistics: An Introduction. Universals and variation in language, thought and experience*. London : Routledge. 856 p. [in English].
 23. Genesis A, B. URL: [Genesis A, B \(sacred-texts.com\)](http://www.sacred-texts.com) (date access: 13.08.2021) [in English].
 24. Gozli D., Lockwood P., Chasteen A., Pratt J. (2018). Spatial metaphors in thinking about other people. *Visual Cognition*. URL: <https://doi.org/10.1080/13506285.2018.1445153> (date access: 05.09.2021) [in English].
 25. Gu Yan, Mol L., Hoetjes M., Swerts M. (2017). Conceptual and lexical effects on gestures: the case of vertical spatial metaphors for time in Chinese. *Language, Cognition and Neuroscience*. Vol. 32. № 8. P. 1048-1063 [in English].
 26. Hall J. (1960). *A Concise Anglo-Saxon Dictionary*. London: Cambridge University Press. 790 p. [in English].
 27. Healey A. (2016). Straining Words and Striving Voices: Polysemy and Ambiguity and the Importance of Context in the Disclosure of Meaning. *Inside Old English. Essays in Honour of Bruce Mitchell*. Edited by J. Walmsley. Hoboken: Wiley-Blackwell. P. 79 [in English].
 28. Holman A. (1942). *The Holy Bible*. Ohio County: A. J. Holman Company. 1271 p. [in English].
 29. Holtschneider H. (2020). Space and spatiality in modern German-Jewish history. *Journal of Modern Jewish Studies*. URL: [10.1080/14725886.2020.1730586](https://doi.org/10.1080/14725886.2020.1730586) (date access: 05.09.2021) [in English].
 30. Jódar-Sánchez J. (2015). The Spatial Language of Time. Metaphor, Metonymy and Frames of Reference. *Metaphor and the Social World*. Vol. 5. № 1. P. 155-163 [in English].
 31. Kövecses Z. (2006). *Language, Mind, and Culture: A Practical Introduction*. Oxford : Oxford University Press. 416 p.
 32. Lakoff G., Johnson M. (2008). *Metaphors We Live by*. New York: University of Chicago Press. 256 p. [in English].
 33. Latin Dictionary. URL: <https://www.online-latin-dictionary.com/> (date access: 20.08.2021) [in English].
 34. Li Heng, Cao Yu. (2018). Time will tell: Temporal landmarks influence metaphorical associations between space and time. *Cognitive Linguistics*. URL: [10.1515/cog-2017-0043](https://doi.org/10.1515/cog-2017-0043) (date access: 05.09.2021) [in English].
 35. Mills A. *A Dictionary of British Place Names*. URL: [10.1093/acref/9780199609086.001.0001](https://doi.org/10.1093/acref/9780199609086.001.0001) (date access: 19.01.2022) [in English].
 36. Roop E. (2002). *Ruth, Jonah, Esther*. Pensilvania: Herald Press. 303 p. [in English].
 37. Swan T. (2010). Spatial Metaphors in the History of English and Norwegian. Helsinki: Modern Language Societ. P. 55-67 [in English].
 38. Teeri-Niknamoghdam K. (2019). The use of Motion-Implied front Grams in Spatial Metaphors of Importance in Finnish. *Cognitive Semantics*. Vol. 5. P. 91-120 [in English].

39. The Anglo-Saxon Chronicle (1994). URL: http://www.documentacatholicaomnia.eu/03d/00011154,_Auctor_Incertus,_Anglo_Saxon_Chronicle,_EN.pdf (date access: 13.08.2021) [in English].
40. The Exeter Book. Riddle 21. URL: <https://theriddleages.bham.ac.uk/riddles/post/exeter-riddle-21/> (date access: 13.08.2021) [in English].
41. Wessex Gospels. Luke. URL: <http://textusreceptusbibles.com/Wessex/42/19> (date access: 13.08.2021) [in English].
42. Wessex Gospels. Matthew. URL: <http://textusreceptusbibles.com/Wessex/40/27> (date access: 13.08.2021) [in English].

Стаття надійшла до редакції 21.01.2022
The article was received 21 January 2022